

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT-EKSAMEN NOVEMBER 2019

EKONOMIE NASIENRIGLYNE

Tyd: 3 uur 300 punte

Hierdie nasienriglyne is opgestel vir gebruik deur eksaminators en hulpeksaminatore van wie verwag word om almal 'n standaardiseringsvergadering by te woon om te verseker dat die riglyne konsekwent vertolk en toegepas word by die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal geen bespreking of korrespondensie oor enige nasienriglyne voer nie. Ons erken dat daar verskillende standpunte oor sommige aangeleenthede van beklemtoning of detail in die riglyne kan wees. Ons erken ook dat daar sonder die voordeel van die bywoning van 'n standaardiseringsvergadering verskillende vertolkings van die toepassing van die nasienriglyne kan wees.

AFDELING A

VRAAG 1

- 1.1 D
- 1.2 D
- 1.3 B
- 1.4 B
- 1.5 C
- 1.6 D
- 1.7 B
- 1.8 C
- 1.9 C
- 1.10 B
- 1.11 B
- 1.12 D
- 1.13 B
- 1.14 D
- 1.15 C
- 1.16 C
- 1.17 C
- 1.18 D
- 1.19 D
- 1.20 A

IEB Copyright © 2019

AFDELING B

VRAAG 2 MAKRO-EKONOMIE

- 2.1 2.1.1 A Produksiefaktore
 - B Belegging
 - C Besparing
 - D Buitelandse handel/Buitelandse sektor/Internasionale sektor
 - 2.1.2 Monetêre of geldbeweging vind tussen die verskillende markte en deelnemers plaas en bestaan uit inkomste, besteding en belasting. Reële vloei bestaan uit goedere en dienste en produksiefaktore tussen markte en deelnemers.
 - 2.1.3 Huishoudings en besighede betaal belasting aan die regering en die regerings spandeer dit aan infrastruktuur, dienste, ens. Verhouding deur nasionale begroting, bv. begrotingstekort word veroorsaak deur regeringsbesteding wat die belastinginkomste oorskry.

2.1.4 Toepaslike voorbeeld; Rondes van besteding/inkomste

'n Aanvanklike styging in besteding, byvoorbeeld staatsbesteding aan 'n padprojek, lei tot verhoogde inkomste vir almal wat aan die projek werk. Hierdie werkers vat dan hul inkomste en spandeer dit by hul plaaslike winkels, wat die inkomste van die winkeleienaars verhoog wat dit nou aan iemand/iets anders kan spandeer.

Enige ander redelike antwoord, insluitend berekeninge/numeriese voorbeelde

2.2 2.2.1 Trog

2.2.2 Bruto binnelandse produk is die totale waarde van eindprodukte en dienste wat binne die grense van 'n land geproduseer word in 'n spesifieke tydperk, gewoonlik een jaar.

2.2.3 Beskrywing; Toepaslike voorbeeld

Leidende ekonomiese aanwysers is aanwysers wat verander voordat die ekonomie verander, d.i. veranderings voor die veranderings in die sakesiklus.

 \bigcirc F

Leidende ekonomiese aanwysers help om toekomstige veranderings in die sakesiklus te verwag en daarvoor voor te berei. (maks. 2 punte) Voorbeeld:

Aantal nuwe motors wat verkoop is, aantal nuwe maatskappye wat geregistreer is, bouplanne wat goedgekeur is, aandeelprys, opbrengs op aandelemark, produkuitvoere, sakevertroue-indeks, werkadvertensieruimte.

2.2.4 Korrekte beleidsoptrede geïdentifiseer; Verduideliking

Ekspansionistiese monetêre beleid.

Rentekoerse kan verlaag word. Dit sal tot 'n toename in verbruik lei, aangesien verbruikers meer besteebare inkomste sal hê wat algehele vraag/ekonomiese aktiwiteit sal verhoog.

Laer rentekoerse kan die aansporing om te spaar verminder en besteding aanmoedig.

Laer rentekoerse kan die aantal firmas wat belê, verhoog aangesien die koste om te leen daal en dit sal ekonomiese aktiwiteit stimuleer.

Vryemarktransaksies. Wanneer die Reserwebank effekte koop, word geld in sirkulasie geplaas wat ekonomiese groei stimuleer. Reserwevereistes. Die minimum bedrag kan verlaag word om ekonomiese groei aan te moedig.

Enige ander redelike antwoord

2.3 2.3.1 Vryswewende wisselkoers

Die waarde van die geldeenheid word uitsluitlik deur vraag na en aanbod van die geldeenheid bepaal. Daar is geen regeringsinmenging nie.

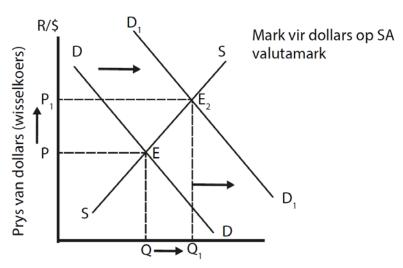
Swewende/beheerde swewing

Die waarde van 'n geldeenheid van dag tot dag word deur markvraag na en aanbod van die geldeenheid bepaal Daar kan 'n mate van staatsinmenging wees. 'n Mate van valutamarkinmenging kan as deel van die vraagbestuur beskou word.

Vaste rentekoers

'n Vaste rentekoers vind plaas wanneer 'n land die waarde van sy geldeenheid op 'n sekere vlak teen 'n ander geldeenheid hou.

Hoeveelheid dollar per dag (miljoene)

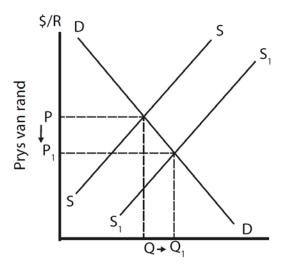
Diagram

- Vraag wat na regs skuif
- Benoeming (R/\$ en hoeveelheid \$)

Verduideliking

- Styging in invoere sal tot verhoogde vraag na buitelandse valuta lei, dus sal die vraagkromme na regs skuif.
- Daar sal 'n nuwe ewewigspunt wees, dus styg prys van dollars, dus depresiasie van waarde van die rand/ die dollar neem toe in waarde.

OF

Hoeveelheid rand

Diagram

- Aanbod skuif na regs
- Benoeming (\$/R/Prys van rand en Hoeveelheid rand)

Verduideliking

- Suid-Afrikaners voer meer in en moet dus rande verkoop om dollars te koop, wat beteken daar sal 'n styging in die aanbod van rande wees
- Dit sal tot 'n depresiasie van die rand lei/ die dollar neem toe in waarde

VRAAG 3 MIKRO-EKONOMIE

3.1 3.1.1 Die bevrediging of verwagte bevrediging wat uit die verbruik van goedere of dienste spruit.

3.1.2 A - 10

B - 18

C - 3

D - 31

 $3.2 \quad 3.2.1 \quad 500 \times 20 = R10000$

 $425 \times 25 = R10625$

TI het met R625 toegeneem

3.2.2 Kredietformule of toepassing van kredietformule -0.15/0.25 = (-) 0.6 of -15%/25% = (-) 0.6

3.2.3 Verduideliking: Onelasties; Elasties

Verduideliking

Indien 'n produk 'n elastiese vraag het, beteken dit die hoeveelheid wat gevra word, sal verander soos wat die prys van die produk verander. Besighede sal noukeurig moet monitor hoe die vraag na hul produk verander wanneer die prys verander.

Indien 'n produk 'n onelastiese vraag het, hoef besighede nie so sensitief vir veranderings in prys te wees nie, hoofsaaklik omdat mense daardie produk of diens moet hê, ongeag die prys.

As die vraag onelasties is, het 'n prysstyging verhoogde inkomste tot gevolg.

As die prysstyging verminderde inkomste tot gevolg het, is die vraag elasties.

Enige ander redelike antwoord

3.3 3.3.1 Inkomste-elastisiteit van vraag meet die verhouding tussen 'n verandering in hoeveelheid van 'n produk wat gevra is en 'n verandering in reële inkomste.

 \bigcirc

Inkomste-elastisiteit van vraag meet die responsiwiteit van vraag op 'n verandering in verbruikersinkomste

3.3.2 Identifisering; Verduideliking

Produk X is 'n normale of noodsaaklike produk. Dit is 'n produk waar 'n styging in inkomste tot 'n styging in die vraag na die produk lei

OF

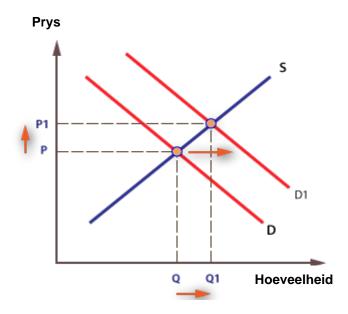
Hierdie produkte sal 'n positiewe inkomste-elastisiteit van vraag hê, bv. sjokolade. (maks. 3 punte)

Produk Y is 'n minderwaardige produk. Dit is 'n produk waar 'n styging in inkomste 'n daling in die vraag na die produk het

Hierdie produkte sal 'n negatiewe inkomste-elastisiteit van vraag hê, bv. brood, mieliemeel.

IEB Copyright © 2019

3.3.3

Punte-toekenning

Skuif in vraagkromme op en na regs.

Prysstyging en styging in hoeveelheid aangedui.

Korrekte benoeming van asse en krommes.

3.4 Verduideliking; Regeringsoptrede

3.4.1 Onvolmaakte/Asimmetriese inligting

Die vrylike beskikbaarheid van inligting is belangrik vir die vry funksionering van markte. Indien sommige handelaars in 'n mark (of dit nou kopers of verkopers is) meer of beter inligting as ander het, kan hulle voordeel hieruit trek en dus markkrag gebruik om uitkomste te beïnvloed.

In die werklike wêreld is daar asimmetriese inligting, bv. 'n verkoper van 'n gebruikte motor het meer inligting oor die motor as die koper (suurlemoen of perske? ens.)

In sommige markte het die produsent inligting oor hul produkte wat hulle nie aan kopers beskikbaar maak nie, bv. in sigaretbedryf. Onder hierdie omstandighede word sigarette oorproduseer en oorverbruik en word doeltreffendheid van toedeling oor die algemeen nie bereik nie.

Regering kan firmas dwing om inligting oor hul produkte bekend te maak, bv. waarskuwing op sigaretverpakking.

Enige ander redelike antwoord

3.4.2 Onvolmaakte mededinging

Wanneer 'n firma in 'n mark markkrag het, kan dit dalk uitset beperk en/of die prys verhoog ten einde beduidende wins te maak.

Monopolieë en oligopolies kan aanbod beperk ten einde wins te maksimaliseer.

Hulpbronne is dus ondertoebedeel aan die produksie van produkte en dienste, vergeleke met produksie onder toestande van volmaakte mededinging.

Een opsie is vir die regering om niks hieroor te doen nie en vertrou dat groot winste mededingers na die mark sal lok.

Kan deur mededingingsbeleid reguleer.

Kan prysbeheermaatreëls oplê.

Enige ander redelike antwoord

3.4.3 Merietegoedere

Merietegoedere is produkte en dienste wat die samelewing dink deur sy burgers verbruik moet word, bv. gesondheidsorg en onderwys.

Merietegoedere word in 'n vrye mark onderverbruik. Wanneer mense onbewus is van die voordeel om 'n merieteproduk te verbruik, of dit onderskat, kom markmislukking voor.

Die regering kan merietegoedere verskaf of die produksie van merietegoedere subsidieer, bv. staatsubsidie vir onderwys.

Enige ander redelike antwoord

VRAAG 4 KONTEMPORÊRE EKONOMIESE KWESSIES

4.1 Ekonomiese groei vind plaas wanneer 'n land se produksie van goedere en dienste styg/styging in reële BBP.

Ekonomiese ontwikkeling is 'n breër begrip as ekonomiese groei. Dit gaan oor menslike ontwikkeling en hanteer kwessies soos onderwys en gesondheid of die styging in die algemene lewenstandaard van die meerderheid van die bevolking in 'n land

4.2 4.2.1 BBP per capita dui lewenstandaard van mense aan/gemiddelde inkomste per persoon.

Die Menslike-ontwikkelingsindeks (MOI) is 'n vergelykende meting van lewensverwagting, geletterdheid, opvoeding, lewenstandaard en lewensgehalte vir lande wêreldwyd.

4.2.2 Dit kan die feit weerspieël dat Sri Lanka groter klem plaas op menslike ontwikkeling as op ekonomiese groei.

Dit kan ook die invloed wat MIV/VIGS op menslike ontwikkeling in Suid-Afrika gehad het, weerspieël.

Sri Lanka het 'n hoër lewensverwagting.

Sri Lanka het 'n hoër geletterdheidskoers.

Enige redelike antwoord.

4.3 4.3.1 Dit word deur die verandering in reële BBP van een tydperk na 'n volgende gemeet.

OF

Formule:
$$\frac{\text{(Huidige reële BBP - Vorige reële BBP)}}{\text{Vorige reële BBP}} \times 100$$

4.3.2 Dit word deur die werkloosheidskoers as 'n persentasie van arbeidsmag gemeet.

OF

Formule: Aantal werkloos / Arbeidsmag x 100

OF

Streng definisie: lemand wat werkloos is en daadwerklik werk soek.

4.3.3 Positiewe ekonomiese groei

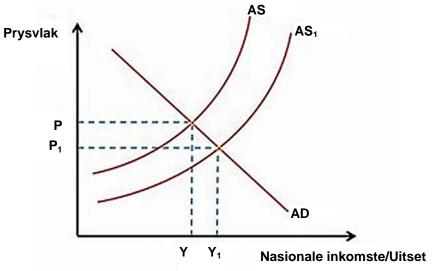
Betalingsbalansewewig/Surplus/Wisselkoersstabiliteit Lae werkloosheid of volle indiensneming Gelyke/billike inkomsteverdeling Lae inflasie 3%–6% of prysstabiliteit

4.3.4 Ja, die regering behoort bekommerd te wees.

Werkloosheid is hoog en besig om te styg

Ekonomiese groeikoers bly laag.

4.3.5

Punte-toekenning vir totale vraag-en-aanbod-diagram:

Skuif in totale aanbodkromme na onder en na regs.

Die daling in prys en toename in uitset aangedui.

Korrekte benoeming van asse en krommes.

Verduideliking

Beter onderwys en opleiding kan arbeidproduktiwiteit verbeter en totale aanbod verhoog en sodoende BBP verhoog.

Opgeleide persone het die vaardighede om hul eie besighede te skep en vir hulself of ander buite die formele arbeidsmark werk te genereer en sodoende werkloosheid te verminder en ekonomiese groei te verhoog.

Beter onderwys en opleiding verbeter vaardighede, buigsaamheid en beweeglikheid en verminder sodoende werkloosheid en verhoog ekonomiese groei

Enige ander redelike antwoord

4.4 4.4.1 'n Begrotingstekort kom voor wanneer staatsbesteding meer as belastinginkomste is.

4.4.2 Verduideliking; Toepaslike voorbeelde

Direkte belasting wat op 'n persoon of instelling opgelê word /Direkte belasting is belasti Voorbeelde: inkomstebelasting, kapitaalwinsbelasting, maatskappybelasting

Indirekte belasting word op 'n transaksie of goedere en dienste gehef of Indirekte belasting is belasting op besteding

Voorbeelde: BTW, doeanereg, aksynsreg

4.4.3 Direkte belasting

Verduideliking; Evaluasie

Hoër inkomstebelasting

Belastingbetalers moet meer van hul inkomste betaal. Gevolglik behoort die regering se belastinginkomste te styg, wat tekort verminder.

Maar

Kan ontmoediging om te werk, belastingvermyding/emigrasie veroorsaak

Dit kan totale vraag verder verminder, wat begrotingstekort sal verhoog.

Indien totale vraag afneem, kan dit tot verhoogde werkloosheid lei, dus voordeelbetaling verhoog, wat belastinginkomste verder verlaag. Aanvaar bespreking van Laffer-kromme om die uitwerking van verhoogde belasting te ontleed.

Hoër maatskappybelasting

In beginsel sal maatskappye 'n groter deel van hul wins aan die regering moet betaal, wat dus belastinginkomste verhoog en die tekort verminder.

Maar

Kan buitelandse direkte belegging afskrik, wat laer inkomsteontvangste op die langer duur tot gevolg het.

Indirekte belasting

Verduideliking; Evaluasie

'n Styging in BTW sal meer inkomste vir die regering genereer.

'n Styging in inkomste sal die regering help om sy begrotingstekort te verminder.

Maar

BTW sal waarskynlik hoër inflasie, verminderde BBP-groei en 'n paar werkverliese veroorsaak, wat begrotingstekort verhoog.

(maks. 4 punte vir indirekte belasting)

Enige ander redelike antwoord

VRAAG 5 GEMENGDE VRAE

5.1 5.1.1 Die bedrag van arbeid wat werkgewers nodig het.

5.1.2 Toepaslike rede geïdentifiseer en verduidelik

Ligging/provinsie/streek – bv. uit die bron is dit duidelik dat die salarisse in Gauteng hoër as die in die Wes-Kaap is.

Vaardigheidsvlakke – hoe hoër die vaardigheidsvlakke, hoe hoër die salarisse en omgekeerd.

Vraag na arbeid – waar die vraag na arbeid groter is as die aanbod, sal die salaris hoër wees.

Invloed van vakbonde – werkers in vakbonde kan moontlik hoër betaling kry, want die vakbond kan druk op die werkgewer sit om salarisse te verhoog.

Enige ander redelike antwoord

5.2 5.2.1 Verbruikersprysindeks.

5.2.2 Koste-inflasie

Dit is wanneer produksiekoste styg, wat tot hoër pryse lei.

Vraaginflasie

Dit gebeur wanneer die vraag in die ekonomie vinniger styg as aanbod, wat tot prysstygings lei.

5.2.3 'n Afname in koopkrag van die geldeenheid – die verbruiker kan minder met sy/haar geld koop.

Negatiewe invloed op besparing en beleggings – moet inflasiekoers met die opbrengs op belegging vergelyk.

Mense wat van 'n vaste inkomste afhanklik is, word negatief beïnvloed, bv. pensioenarisse.

Dit bevoordeel debiteure ten koste van krediteure. Debiteure betaal mettertyd minder terug.

Indien die inflasie van 'n land hoër is as dié van ander lande, sal dit sy mededingende voordeel verloor.

Kan verskuiwing van belastingkerwe en fiskale rem veroorsaak – regering ontvang meer belastinggeld (hoër salarisse, hoër belasting). Kan maatskaplike en nywerheidsonrus veroorsaak, byvoorbeeld, as gevolg van voedselinflasie.

Enige ander redelike antwoord

5.3 5.3.1 Invoertarief/-tariewe. Daar word belasting op ingevoerde produkte deur die regering gehef.

Invoerkwotas. Die regering beperk die hoeveelheid goedere of dienste wat na die land ingevoer kan word.

Subsidies. Om plaaslike nywerhede te subsidieer ten einde met ingevoerde produkte mee te ding deur produksiekoste te verlaag. Enige ander redelike antwoord

5.3.2 Toepaslike rede geïdentifiseer; Verduideliking Beskerming van spesifieke nywerhede:

Nuut gevestigde nywerhede vind dit baie moeilik om met goedkoper produksiekoste van lank gevestigde firmas mee te ding.

Hulle word ook soms aan dumping blootgestel wanneer ander lande goedere onder kosprys verkoop.

Ouer nywerhede wat sukkel om mee te ding kan ook beskerm word.

Werkverskaffing:

Die beskerming van plaaslike nywerhede is 'n belangrike meganisme om poste in 'n land te beskerm. Hou plaaslike produsente se besighede aan die gang deur mededinging uit te skakel en dus poste te behou.

Daar word geredeneer dat indien plaaslike nywerhede nie beskerm word nie, hulle nie sal kan meeding nie, met die gevolglike verlies van noodsaaklike werk.

Voorkoming van dumping:

Dumping vind plaas wanneer goedere op buitelandse markte onder die kosprys van die oorspronklike land verkoop word.

Ingevoerde goedkoop goedere kan rampspoedig vir plaaslike mededingers en plaaslike poste wees.

Soms is hierdie ingevoerde goedkoop goedere van minderwaardige gehalte.

Moedig ekonomiese groei aan:

Hoe meer plaaslike produksie daar is, hoe meer werk word geskep. Dit lei tot hoër vraag en besteding.

Enige ander redelike antwoord

5.3.3 Noem; Verduideliking

Natuurlike hulpbronne is nie gelyk versprei nie:

Bv. SA se minerale rykdom stel ons in staat om goedkoper te produseer om uit te voer en terselfdertyd moet ons ander hulpbronne invoer, bv. olie

Arbeidshulpbronne:

Gehalte, hoeveelheid en koste verskil tussen land, bv. arbeidsaanbod in China is hoog en koste is laag. Ander lande het hoë vlakke van sofistikasie van arbeid – produktiewer.

Tegnologie en spesialisasie:

Sommige lande het toegang tot tegnologiese hulpbronne om teen lae koste te produseer. Japan spesialiseer in elektroniese toerusting, produseer in massa en verkoop teen laer pryse.

Inkomstevlakke verskil van land tot land:

Hoër inkomste lei tot 'n verandering in behoeftes, veral vir luukse goedere.

Verbruikersvoorkeure en -smake verander:

Mense word elke dag aan al hoe meer produkte blootgestel.

Ontwikkeling van kommunikasie en vervoer:

Rol van televisie, die internet, ens. stel mense aan nuwe produkte en dienste bloot. Lande en produkte is naby aan mekaar.

Enige ander redelike antwoord

AFDELING C

VRAAG 6 DATARESPONS

6.1.1 'n Maksimum prys kom voor wanneer 'n regering 'n regsperk op die prys van 'n produk of diens plaas – met die doel om pryse onder die markewewigsprys te verlaag.

6.1.2 Verduideliking

Rand-dollar-wisselkoers – hoe swakker die rand, hoe duurder die prys van olie.

Prys van olie – hoe hoër die prys van olie, hoe hoër die prys van petrol.

6.1.3 Toepaslike rede geïdentifiseer; Verduideliking Produksiekoste styg

Die meeste besighede/nywerhede maak op brandstof staat en dus sal hul produksiekoste styg, wat tot hoër pryse op goedere en dienste sal lei.

Laer vraag/ekonomiese groei

Afname in vraag na goedere en dienste as gevolg van minder besteebare inkomste sal tot 'n daling in BBP lei.

Hoër inflasie/laer lewenstandaard

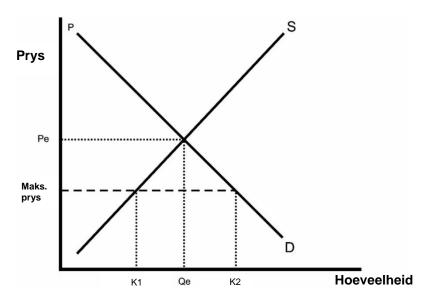
Hoër VPI en/of PPI lei tot 'n laer lewenstandaard.

Verhoogde vervoerkoste

Styging in brandstofpryse sal druk op die vervoersektor plaas, naamlik private motors, taxi's, openbare busvervoer en selfs Uber vervoer en sal dit moeiliker vir baie pendelaars maak om na en van werk te reis.

Enige ander redelike antwoord.

6.1.4

Diagram

Maks. prys duidelik aangedui. (een punt vir net toon van maks. pryslyn)

Korrekte benoeming van asse en kromme.

Verduideliking

Indien die maksimum prys onder die ewewigsprys gestel word, sal dit 'n tekort veroorsaak – vraag sal groter as aanbod wees.

Weens die tekort, skep dit die aansporing om 'n 'swart mark' te ontwikkel waar mense onwettig met die produk handel dryf.

Nog 'n gevolg van 'n maksimum prys is dat mense gedwing sal word om in toue te staan om te probeer om die produk te kry voordat dit uitverkoop is.

Aanvaar enige redelike antwoord.

6.1.5 Kenmerke; Verduideliking

In 'n oligopolie domineer 'n paar groot firmas die mark.

Daar is net 'n paar nuwe firmas in die Suid-Afrikaanse petrolmark en die mark/markaandeel word deur net 'n paar oorheers.

Die produk kan homogeen wees, bekend as 'n volledige oligopolie, maar dit is meesal heterogeen, ook bekend as 'n gedifferensieerde oligopolie.

Petrol, as 'n produk, kan as homogeen beskou word.

Die gehalte van diens, verskillende tipes brandstof en verskillende toevoegings, bv. lojaliteitskemas, supermarkte, toegang tot OTM's maak dit waarskynliker heterogeen

Toetrede tot die mark is moontlik maar dit raak moeiliker omdat hindernisse tot toetrede bestaan.

Daar is aansienlike hindernisse om brandstofstasie/petrolmaatskappy te begin, bv. aansienlike hoeveelhede kapitaal.

Volledige inligting is nie beskikbaar nie weens mededinging.

Hoewel daar baie inligting beskikbaar is vir die verskillende petrolmaatskappy, bly dit onvolledig.

Oligopoliste span dikwels saam deur 'n ooreenkoms, reëling of verstandhouding aan te gaan om mededinging in die nywerheid te beperk en hoë vlakke van winsgewendheid op die lang duur te handhaaf. In die praktyk is dit egter moeilik om dit met die petrolprys te doen, aangesien dit gereguleer word, maar kan in die dieselmark plaasvind.

6.2 6.2.1 China

6.2.2 Inspuiting

6.2.3 Ontleding en verduideliking

Argument vir:

Wanneer die rand verswak, word ingevoerde goedere duurder en uitgevoerde goedere goedkoper. Dit sal die handelsbalans verbeter. 'n Swakker rand beteken dat myne wat kommoditeite uitvoer 'n styging in hul winste ervaar. Groter uitvoere sal die handelsbalans verbeter.

Die swakker rand kan ook korttermynvoordele vir lande suid van die Sahara inhou wat aansienlike volumes van Suid-Afrika invoer.

Enige ander redelike antwoord

Argument teen:

Die bron dui aan dat sommige van ons invoere onelasties is; dit beteken dat 'n verswakking in die wisselkoers nie noodwendig tot 'n daling in invoere sal lei nie, wat ons handelsbalans sal verswak.

Die swak rand sal ook die koste van ingevoerde goedere vir verbruikers laat styg.

'n Swakker geldeenheid kan daartoe lei dat die ekonomie hoër brandstofpryse in die gesig staar met moontlike negatiewe uitwerking op die handelsbalans.

Enige ander redelike antwoord

Totaal: 300 Punte